

Ik geloof dat deze methode de meeste moeilijkheden weg zal nemen, welke verzamelaars, natuurliefhebbers en preparateurs ondervinden bij het conserveeren en het houden van collecties.

Ik heb opgemerkt dat, wanneer de voorwerpen beginnen te beschimmelen, zooals somtijds wel gebeurt, een tweede maal drogen dit onmiddellijk tegengaat.

Het is noodzakelijk, dat de doozen absoluut droog zijn waarin men de voorwerpen wil plaatsen. Wanneer de doozen gemaakt zijn van belegen hout en goed gedroogd in de zon en men legt een laag gedroogde turf op den bodem van de laden

dan is er weinig gevaar, dat de exemplaren zullen beschimmelen, als ze behandeld zijn volgens genoemde droogmethode.

Het is aan te raden om een poeder te strooien over de turf voordat men deze bedekt met wit papier. Gelijke deelen jodoform, arsenas natrium en boorzuur met elkaar vermengd is het beste poeder voor dit doel.

Door deze manier van drogen kan men zijn collectie geheel vrij houden van mijt en schimmel.

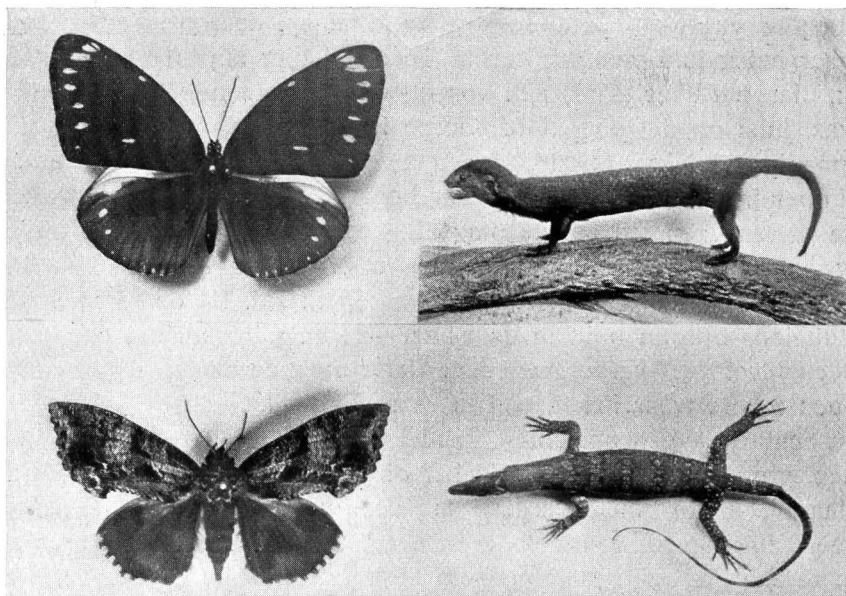

Fig. VI.

L. H. BITTNER.

EEN ONTMOETING MET ADJAKS.

Ongeveer midden November van dit jaar had ik een ontmoeting met wilde honden, zooals men die juist niet dagelijks heeft en het geval lijkt mij interessant genoeg, om er den lezers van de Tropische Natuur mee in kennis te stellen.

Ik bevond mij 's morgens circa half negen op een met jong djatibosch begroeid topje ten zuiden van de districtshoofdplaats Poeloeng (afdeeling Ponorogo, res. Madioen), alwaar zich een oud graf bevindt en waar ik besloot een oogenblik te rusten. Daartoe zette ik mij op een grooten steen en terwijl ik mijn oogen langs de helling beneden mij liet waren, meende ik, circa 50 M. beneden mij tusschen een hoop groote zwerfsteen, een roodbruin dier te zien bewegen. Meenende dat het een kidang was, besloot ik te

trachten het dier naar mij toe te lokken en bootste daartoe den lokroep van een k i d a n g-wijfje na. Reeds bij de eerste loktonen stond het dier onmiddellijk stil (jammer dat wij geen goed woord bezitten om het Duitsche woord „verhoffen” weer te geven) en begon al spoedig energiek de helling op te klimmen, daarbij steeds scherp turend naar de plaats, waar het geluid vandaar kwam. Toen het dier mij tot op circa 30 M. genaderd was, ontdekte ik, dat het precies als een vos op mij toesluipende wezen, een wilde hond, een a d j a k was. Juist op dat oogenblik hoorde ik ook links van mij geritsel in de droge bladeren, en spoedig ontdekte ik aldaar een tweede exemplaar, dat eveneens laag over den grond sluipend, en onafgebroken naar boven turend, op mij toekwam. Van tijd tot tijd hielden de dieren even stil om de omgeving eens op te nemen, om direct na het hooren van het (vermeende) k i d a n g-geschreeuw weer verder te gaan. Het dier dat door mij het eerst gezien was, naderde den steen, waarop ik zat, tot op circa 8 M. en ging vervolgens besluiteloos op zijn buik in de a l a n g-a l a n g liggen, het andere exemplaar deed hetzelfde doch bleef veel verder beneden. Het verwonderde mij ten zeerste, dat de dieren ons zagen noch roken, waar ikzelf, wel is waar doodstil, doch geheel open en bloot op den steen zat, en achter mij een opzichter (geheel in het wit) en een koelie, met een wit baadje aan, op den grond zaten. Telkens als het dier, dat het dichtst bij mij was, een anderen kant uitstaarde, blatte (men vergeve mij deze vreemde uitdrukking, maar er bestaat nu eenmaal geen Hollandsch woord voor) ik even, doch het reageerde er niet erg meer op en scheen in te zien, dat zijn pogingen om de vermeende jonge k i d a n g op te sporen, vruchteloos waren. De andere a d j a k zakte langzaam weer de helling af, doch het exemplaar dicht bij mij, bleef nog een heele poos rondscharrelen, zich daarbij net eender als een gewone hond gedragend. Na een tijdje begon hij gras, d.w.z. a l a n g-a l a n g te eten, daarbij op hondenmanier van boven in de blaren happend. Hij scheen deze substantie echter niet goed naar binnen te kunnen krijgen, en maakte herhaaldelijk vomeerende en hoestende bewegingen.

Nadat ik zoo wel een kwartier lang van dit natuurtafereeltje genoten had, moest ik verder gaan en gooide daarom spelenderwijze een steen naar den a d j a k. Mijn verwachting, dat het als uitermate schuw beschreven dier er met een vaart van door zou gaan, werd echter niet bewaarheid. Vroolijk rende hij den langs de helling huppelenden steen achterna, dezen telkens in den bek opvangend en weer loslatend. In zijn ijver om de kei te pakken, sloeg hij een paar keer over den kop, of gleed met een vaartje de helling af. Dit alles vormde zoo'n koddig schouwspel, dat wij in lachen uitbarstten, en pas toen kreeg hij ons in de gaten en ging er in een matigen draf van door.

Ik besloot toen nog even bij de verzameling zwerfblokken te gaan kijken, om te zien of zich daar ook een hol bevond. Naarmate wij de helling afdaalden, ontdekten we dat zich ter plaatse van de groote steenen, een breukrand in het conglomeraat-gesteente bevond, waarin zich verscheidene, zeer lage, spleetvormige openingen bevonden. Juist wilde ik deze één voor één onderzoeken, toen vlak voor mij uit zoo'n spleet niet minder dan vijf a d j a k s vlogen, die na een korten ren, in draf overgingen, zoodat ik ze in het ijle bosch met geen noemenswaardigen ondergroei nog een heel eind kon volgen. Vlug ging ik toen op mijn buik voor de spleet liggen in de hoop eventueel een paar jongen aan te treffen, doch tegelijkertijd schoten 3 volwassen a d j a k s, die in de opening lagen, in het hol terug. Het bleek nl. dat zich achter de spleetvormige opening, welke circa 30 c.M. hoog en 3 M. diep was, een vrij ruim hol bevond. Ik heb toen nog een heelen tijd liggen kijken naar de drie wilde honden, die in het hol heen en weer liepen, zooals wolven in hun kooi, en mij vanuit de donkerte met hunne, als vuurballen fonkelende oogen aangluurden. Ofschoon

wij dus geen 3 M. van elkaar verwijderd waren, en ik door middel van steenen en stokken trachtte de dieren uit hun hol te jagen, uitten zij geen enkel geluid, zelfs geen grauw of snauw. Ook ontblootten zij de tanden niet, doch bleven geruischloos voor mij heen en weer loopen, en waren niet te bewegen het veilige hol te verlaten. Het was, begrijpelijkerwijs niet dan met veel moeite, dat ik van dit zeldzame natuurfereeltje kon scheiden.

Thans wil ik nog enkele nabetrachtingen houden. Van een beschrijving der dieren heb ik mij onthouden, omdat men deze in elk leerboek over dierkunde kan vinden. De beschrijving van VAN BALEN is over 't algemeen juist: de door mij geziene exemplaren hadden alle een vuilwitte keel en buik en droegen de punt van den staart niet gebogen. Overigens geeft het kiekje in de Februari-aflevering der Tropische Natuur (1925), een zeer goed beeld van deze dieren. De sterk naar achter hellende, korte ooren, geven den *adjak* een buitengewoon gluipeerig en naar mijn meening ook dom uiterlijk.

Alhoewel ik bijna zeker wist, dat de dieren na mijne ontdekking van hun hol dit zouden verlaten, ben ik een week later, gewapend met een kiektoestel (had ik dit den eersten keer maar bij mij gehad!) naar deze plek teruggekeerd. Mijn vrees bleek bewaarheid te zijn, en het hol was geheel verlaten; een photo er van is helaas door sluiering mislukt.

Het merkwaardigste is wel, dat het slechts enkele honderden hektaren groote boschcomplex, waar zich het hol bevond, aan alle kanten door dicht bevolkte desa's is omgeven, terwijl het bosch zelf gedurig door zeer vele, sprokkelende Inlanders wordt bezocht. Ik denk dan ook, dat deze troep wilde honden, die in totaal 10 stuks telde, hier slechts tijdelijk vertoefde. Gelijk bekend verlaten de *adjaks* hun jachtgebied, zoodra dit doodgejaagd is; het buitengewoon gecoupeerde, gedeeltelijk bergachtige terrein ten oosten van Ponorogo biedt hun schuilplaatsen genoeg. Bij navraag bleek mij, dat deze troep in den laatsten tijd twee volwassen *sapi*'s en verscheidene geiten gedood had. Het spreekt vanzelf, dat in het rayon van zulk een jachtgezelschap geen *kidang* in leven blijft, terwijl de wilde varkens er gedecimeerd worden. Het komt dan ook meermalen voor, dat, zooals ook door mijn personeel werd geconstateerd, 's nachts als de *adjaks* jagen, de *kidangs* hevig schreeuwend de desa's binnen rennen, in hun doodsangst de nabijheid van den gevreesden mensch verkiezend boven de doodende kaken der *adjaks*. Het is mij trouwens opgevallen, dat zich in gebieden, waar veel wilde honden voorkomen, de *kidangs* zich 's avonds vlak bij de kampongs ophouden. Herhaaldelijk vond ik op mijn tournee's kadavers van *kidangs* en wilde zwijnen, welke door wilde honden gedood waren; de moordenaars zelve ziet men echter uiterst zelden.

Ik meen dit opstel niet te mogen besluiten, alvorens nog een andere ontmoeting met wilde honden te vermelden, en zulks in verband met het eventueel voorkomen van eenige soorten wilde honden.

Een paar jaar geleden werd ik op een middag uit Saradan (aan de spoorlijn Madioen-Ngandjoek gelegen) opgebeld door een boschopzichter, omdat een wild zwijn door panters geslagen was. De boschwachter, die toevallig in de buurt was, zag, op het geschreeuw van het varken toesnellend, nog juist twee panters wegschuipen. Ik toog onmiddellijk op weg, en kwam om circa vijf uur 's middags bij de plaats, waar het natuurdrama zich had afgespeeld, aan. Na mij de juiste plek goed te hebben laten beschrijven, ging ik van de sleuf het ter plaatse zeer dicht begroeide bosch binnen, teneinde in een boom bij het geslagen varken te posteeren. Nauwelijks twintig meter van de sleuf verwijderd, zag ik plotseling voor mij twee kleine geelbruine hondjes wegloopen en bij scherper toezien zag ik eenige meters daarvoor een dier ter grootte van een

Europeeschen wolf, eveneens geelbruin van kleur, ongetwijfeld de moeder. In mijn ijver om één der jongen te grijpen, struikelde ik over een wortel en verloor daardoor natuurlijk de beesten uit het oog. Spoedig daarop kwam ik bij het doode varken, een flinken beer van wel zestig kilo, welke voorzoover ik kon nagaan in den nek geslagen was, en waarvan bereids de geheele linkerschouder ontvleesd was. Na eenig zoeken vond ik onder den wind een *kesambi*-boom, van waaruit ik een gunstige schietgelegenheid had, klom er in en wachtte, geplaagd door honderden mieren en later door heele zwermen muskieten, de komende gebeurtenissen af. Wel, hieromtrent kan ik kort zijn; de panters kwamen niet terug, doch wel hoorde ik, in een cirkel om het doode varken, steeds maar heen en weer loopen. Hoewel ik, door den dichten ondergroei, niets zien kon, was ik er zeker van, met wilde honden te doen te hebben. Geen hunner dorst het varken te naderen, doch steeds door bleven ze er in een cirkel omheen zwerven.

St. Hubertus bleek mij niet welgezind te zijn, want de maan bleef achter de wolken. Het hopelooze vooruitzicht bij dit uiterst flauwe licht met mijn mauser toch niet te kunnen schieten en de gruwelijke plaag der tallooze muskieten, deden mij om zeven uur besluiten de jacht maar op te geven. Om uit den boom te klimmen, moest ik mij echter omdraaien, en ziet, voor mij stond, op een houtdievenpaadje, hetzelfde dier, dat ik reeds hiervoor beschreven heb. Een oogenblik aarzelde het en keek mij scherp aan, om vervolgens in de struiken te verdwijnen. En weer zou ik het moeten beschrijven als een geelbruinen wolf.

Zou dit misschien de, bijna legendarische *warwar* geweest zijn? Of heeft het uiterst onzekere licht mij parten gespeeld, immers in het halfdonker lijken alle dingen veel groter en de kleurindruk is dan wel heelemaal onbetrouwbaar. Ikzelf ben nl., zelfs na deze ontmoeting, de meening toegedaan, dat op Java slechts één wilde hondensoort voorkomt. Wel kan ik mij begrijpen, dat sommige waarnemers op het zien van jonge wilde honden deze voor een aparte soort (de zoogenaamde *kikiks*) houden, omdat zij niet veel op de ouden lijken, en een geheel andere kleur hebben. Het zal nog wel een tijd duren voordat deze puzzle is opgelost, vooral omdat de meeste menschen, zelfs ervaren jagers, in de opwinding der plotselinge ontmoeting slecht waarnemen, en aan de verhalen en beschrijvingen van Inlanders (hiervan zoude ik vele voorbeelden kunnen aanhalen) niet de minste waarde gehecht kan worden, gezien hun zeer emotioneelen aard en den voortdurenden invloed van het animisme, waaraan geen hunner ten slotte ontkomt, en welke elke behoorlijke waarneming van een min of meer zeldzaam voorkomend dier onmogelijk maakt.

Daarom wil ik aan mijne ontmoeting met den grooten gelen wolfshond niet te veel waarde hechten en eerder denken aan gezichtsbedrog hoewel ik (en nu zie ik U reeds glimlachen, lezer) er bijna zeker van ben, goed waargenomen te hebben.

Madioen, December 1925

F. J. A.

Naschrift. — Wat de kwestie aangaat of er slechts één of meerdere soorten wilde honden op Java voorkomen, zoo is ondergeteekende overtuigd, dat er slechts één soort **wilde** hond is. Er zijn echter vroeger nog een paar in het wild levende honden beschreven van Java, nl. de zoogenaamde Tengger- en Diëng-honden, waarvan de oorsprong niet bekend is, maar die zeer nauw verwant zijn met tamme honden, terwijl de *adjak* van Java tot een geheel ander geslacht behoort. Het is niet geheel onmogelijk, dat hier en daar nog afstammelingen of verwanten van zulke Tengger- of Diëng-honden rondzwerven. Als verschil met den *adjak* wordt opgegeven: een veel dichtere en langharige vacht, de fraaie pluimstaart, terwijl de kleur licht rossig bruin is met zwart-bruine strepen. Ook is het dier groter en hooger op de pooten. Verder wijkt het skelet, vooral de schedel af, zoodat alleen een kop al voldoende is om uit te maken of we met een *adjak* te doen hebben of niet.

Lezers zouden ondergeteekende zeer verplichten met verdere gegevens over deze soort honden en vooral zou het Zoölogisch Museum gaarne materiaal ontvangen, liefst natuurlijk huiden met schedels; schedels alleen zouden ons echter ook al een heel eind verder brengen. Van den bovengenoemden Tengger- of Diëng-hond bezit ook geen enkel Museum materiaal, wel is in het Museum te Buitenzorg een zoogenaamden Tengger-hond opgesteld, maar vermoedelijk is dit dier een kruising, een volbloed Tenggerees is het zeker niet.

Zoöl. Museum, Buitenzorg.

K. W. DAMMERMAN.

KROKODILLENNESTEN EN HUN OMGEVING.

De Heer HOMPES, van den jongen, maar zich steeds uitbreidenden Soerabaiaschen Dierentuin, deed ons het hier gereproduceerd kiekje van een krokodillennest toekomen, gelijk er door hem meerdere zijn waargenomen in het kustgebied van de Solo-delta, benoorden Soerabaja. Het toont bijzonder aardig het groote aantal vogelnesten, dat zich vaak in de nabijheid bevindt, hoewel alle struiken in het rond door moeder krokodil met haar machtigen staart zijn kaalgeslagen, teneinde materiaal voor den nestbouw te verkrijgen. De verklaring is blijkbaar, dat geen eierroovers of andere vijanden, als m i n j a w a k s, otters, apen, zich in de nabijheid van de nestbewonende krokodil wagen. De nestjes waren hoofdzakelijk van de kleine mandjar (*Ploceëlla javanica*).

De Heer HOMPES heeft herhaaldelijk den nestbouw van de krokodil bespied. Deze begint met geweldig met haar (het mannetje is nergens te zien en trekt zich van de zaak niets aan) staart in het rond te slaan, zoodat de bladeren van de struiken en heesters rondom

Krokodillennest en mandjarnesten.

eraf vliegen. Die worden dan door moeder krokodil met de voorpooten tezamen geschraapt en in den bek naar de plaats van het nest gebracht. Hier vormt zich zoo langzamerhand een hoop bladeren met aarde en takjes gemengd, waar de krokodil telkens zelf op en overheen kruipt en wel steeds van denzelfden kant erop klimmend en aan den tegenovergestelden kant er weer afgaand. Weken lang duurt het maken van het nest en wanneer het voltooid is, krabt de krokodil er met haar voorpooten een holte in, om daar de eieren in te deponeeren.

Zelfs het eierleggen kon de Heer HOMPES bespieden. Het dier ligt dan op het nest en men ziet, hoe het bij elk ei, dat naar buiten komt, een zachten schok krijgt. De eieren worden bij 6 à 10 stuks tegelijk gelegd en wel telkens om den anderen dag tot het legsel